

Pozitivní diskriminace: Institucionalizovaná nerovnost

WALTER BLOCK A TIMOTHY MULCAHY

Americký prezident John F. Kennedy v roce 1961 zahájil prezidentským nařízením č. 10925 program „posílení menšin“ (affirmative action). Program definoval jako „aktivity veřejných i soukromých subjektů zaměřené na vyrovnání příležitostí při zaměstnávání a přijímání uchazečů z historicky znevýhodněných skupin tím, že budou brány v úvahu ty charakteristiky a vlastnosti uchazečů, na jejichž základě je jim dosud rovné zacházení upíráno.“¹

Na první pohled se taková politika jeví jako dobře míněná a záslužná cesta k napravení křivd. Cílem těchto opatření je dosáhnout zlepšení. Nicméně zavádění této politiky do praxe obsahuje zjevný a těžko řešitelný rozpor. Aby vláda odškodnila jednu skupinu, navrhuje připravit o svobodu

ostatní. Konkrétně např. zaměstnavatelé budou omezeni ve svobodě zaměstnat kohokoliv si zaměstnat přejí a mnozí uchazeči o zaměstnání či studium budou znevýhodňováni jen na základě pohlaví či rasy.

Diskriminace menšin pouze na základě barvy pleti nebo etnického původu je hloupost, nicméně naším právem jakožto svobodných jedinců je mít jakékoliv názory či předsudky. Hájíme-li svobodu názoru, musíme konzistentně hájit i právo zaměstnavatelů zaměstnat lidi na základě libovolně zvolených vlastností. Pokud má zaměstnavatel hlubokou averzi řekněme vůči lidem s hnědými očima a podle toho se řídí při hledání nových zaměstnanců, bylo by poškozením jeho práv, pokud by byl nucen zaměstnávat lidi s hnědými očima. Běžně

existuje i preferování příbuzných – majitel soukromé banky třeba raději zaměstná bratrance než jiného – byť kvalifikovanějšího – uchazeče, který nepatří do rodiny.² Měl by být takový člověk trestán na základě zákona? Jasná odpověď zní ne. Alespoň pokud ctíme právo na svobodné sdružování. Zákony, které znemožňují lidem uzavírat smlouvy s jinými libovolnými osobami, jsou pošlapáním svobody sdružování. Toto právo máme málem za svaté v oblastech jako je výběr přátel, výběr partnera či manželství. Nikdo nemá zákonnou povinnost nehledět na barvu pleti či pohlaví při uzavírání manželství. Jestliže je pozitivní diskriminace tak morální a správnou politikou, proč ani její největší

(Pokračování na str. 2)

NEZÁVISLÉ STÁTY V EVROPĚ

V této rubrice představujeme západoevropské země, které nejsou členy EU. Existenci nezávislých jurisdikcí považujeme za garanci svobody a prosperity v Evropě. Státy, na které se nevztahují daňové a jiné direktivy EU, mohou nízkým zdaněním a vysokou prosperitou dávat příklad ostatním zemím.

REPUBLIKA SAN MARINO

Rozloha: 61 km²

Počet obyvatel: 28 880

Státní zřízení: Republika s 60 členným parlamentem

Jazyk: Italská

Hrubý domácí produkt na obyvatele: 34 600 USD, což je o 20 % více než v sousední Itálii

Míra nezaměstnanosti: 2,6 %

Míra přerozdělování: Podíl veřejných výdajů na HDP je 27,8 %, přitom ještě v roce 1992 činila míra přerozdělování 35 % HDP. San Marino tak zaznamenalo jeden z nejméně výraznějších poklesů vládních výdajů ve světovém srovnání.

Měna: San Marino se v dohodě s EU zavázalo, že nebude vydávat svůj vlastní měnu (kromě zlatých mincí scudo) a oficiální měnou je euro. Sanmarinci tak platí ve prospěch EU inflační daň, nicméně na oplátku smí razit vlastní eurové mince v nominální hodnotě 1 944 000 euro ročně.

Daně: San Marino má jedny z nejnižších sociálních odvodů ze mzdy v Evropě. Příspěvky na sociální zabezpečení jsou 1,9 % na sociální a 3,5 % na zdravotní, zaměstnavatelé platí 10 % hrubé mzdy na sociální a 5 % na zdravotní zabezpečení (státní důchody tvoří jen 6 % HDP). V San Marinu mají rovnou daň z přidané hodnoty se sazbou 17% a rovnou daň z příjmu právnických osob ve výši 24 %, přičemž zhruba 7 % firem je od této daně osvobozeno. Daň z příjmu fyzických osob má podobně jako v ČR progresivní stupnici

a mnoho odečitatelných položek. San Marino má s Evropskou unií celní unií, takže při vjezdu ani při výjezdu ze země se neplatí clo a v cenách zboží je zahrnuté evropské clo, což je sanmarinská daň za volný obchod s Unií.

Historie: San Marino se považuje za nejstarší evropskou republiku (založení L. P. 301). Na rozdíl od jiných městských států a malých republik na apeninském poloostrově si dodnes uchovala nezávislost. Když Garibaldi sjednotil Itálii, Republika San Marino mu poskytla ochranu před rakouskou armádou; výměnou za pohostinnost slíbil Garibaldi San Marinu respektování nezávislosti. Evropská unie sice dotlačila San Marino k zavedení a odevzdávání 35% daně z výnosů z bankovních vkladů (podobně jako Andoru), ale jinak si republika zachovala na EU nezávislost.

Zdroje: www.igr.sm www.upeceds.sm

http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2004/cr04256.pdf

Pozitivní...

(Pokračování ze str. 1)

zastánci nechtějí její rozšíření do těchto osobních oblastí?

Cena za diskriminaci

Tržní mechanismus přirozeně eliminuje diskriminaci. Na volném trhu je úspěšnější takový kontrakt mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, který zohledňuje jen dovednost a produktivitu. Jak napsal ekonom Thomas Sowell, „konkurence na trhu je příčinou toho, že za diskriminaci se platí; trh proto vede k omezení diskriminace, byť ji nemusí eliminovat úplně.“³

Sowell tím míní, že na konkurenčním trhu to není jen diskriminovaná osoba, kdo je poškozen. Pokud zaměstnavatel odmítá zaměstnávat černochoy jen na základě jejich barvy pleti a raději zaměstnává méně kvalifikované bílé pracovníky, pak jeho konkurent, který bude zaměstnávat pracovníky na základě jejich produktivity, bude mít levnější a výkonnější pracovní sílu a bude prosperovat lépe než rasistická firma. Když si i další firmy uvědomí, že mohou prosperovat lépe než rasistická firma tím, že budou najímat pracovníky podle jejich produktivity, bude nakonec rasistická firma vytlačena z trhu a skončí krachem. Tímto způsobem volný trh obsahuje jasnou motivaci nediskriminovat na základě rasy.

Klasickým příkladem je najmutí Jackieho Robinsona klubem Brooklyn Dodgers v roce 1947. Dokud baseballové kluby dobrovolně odmítaly najímat černé hráče, zřikaly se tak velkého segmentu talentovaných hráčů. Když se Dodgers obrátili na tento segment pracovního trhu, „získali konkurenční výhodu a tomu si ostatní týmy nemohly dovolit čelit donekonečna.“⁴ Kdyby totiž pokračovaly ve své diskriminační praxi, prohrávaly by více

a více zápasů a stejně jako firmy v jiném odvětví by je čekal krach.

Uvažujme nyní, jak by se politika pozitivní diskriminace dotkla Národní basketbalové asociace (NBA).⁵ Dnes existuje volný trh s basketbalovými hráči a většina hráčů NBA jsou černoši. Kdybychom zde nyní začali uplatňovat pozitivní diskriminaci, museli bychom docílit reprezentativního podílu bělochů, Hispánců a Asiatů. Že ani nejradikálnější zastánci pozitivní diskriminace něco takového nechtějí, jen dále ukazuje na jejich intelektuální selhání.

Pokud by vláda požadovala aby se bílým hráčům dostalo preferovaného zacházení kvůli tomu, že jejich podíl v NBA neodpovídá jejich podílu ve společnosti, utrpěla by celková kvalita hry, protože by méně nadaní běloši museli nahradit nadanější černochoy jen kvůli barvě pleti. Fanoušci by určitě nebyli rádi, že za své vstupné uvidí méně kvalitní hru, než jaká by byla výsledkem volného trhu, který pod koše směřuje nejproduktivnější hráče. Opatření by nakonec vedlo i k poklesu prodeje vstupenek a diváci by se orientovali na substituty, konkrétně na jiné formy zábavy.

Pozitivní diskriminaci by měli odmítnout všichni občané bez ohledu na svou rasu. Pozitivní diskriminace je nespravedlivá k bílým, kterým omezuje možnost volby. Pro menšiny představuje políček do tváře – znamená institucionalizaci předpokladu, že jejich barva pleti implikuje nutnost podpory státu. Jen umocňuje zavedené stereotypy a rasové přikopy zbytečně prohlubuje. Pozitivní diskriminace jen zvyšuje pohrdání příslušníky menšin na pracovišti, protože zavádí pochyby, zda kolega dostal práci opravdu zaslouženě. Pozitivní diskriminace je přímým útokem na hrdost pracovníka z řad menšiny, který se ke své práci tvrdě propracoval a čestně si ji zasloužil.⁶ Pozitivní diskriminace snižuje motivaci ke zvyšování kvalifikace – nač investovat čas do sebevzdělávání a sebezdokonalování, když stačí preferovaná barva kůže.

konalování, když stačí preferovaná barva kůže.

Pozitivní diskriminace je nemravná politika, která musí skončit. Naproti tomu je třeba legalizovat stav, kdy je každý posuzován bez ohledu na barvu pleti. V takové „barvoslepé“ společnosti by volný trh zajistil rovnost v tom smyslu, že lidé by byli posuzováni podle svých schopností a kvalifikace a nikoliv podle irrelevantních uměle zavedených charakteristik.⁷ V tomto smyslu, i když ne každý člen společnosti musí na trhu stejnou měrou uspět, bude každý čelit úspěchům a neúspěchům na základě osobních zásluh a bude mu zaručena rovná příležitost v nejčistším smyslu slova. Samozřejmě, že když se soukromé osoby, skupiny či jednotlivci, rozhodnou aplikovat pozitivní diskriminaci (ale i tu diskriminaci, proti níž je dnešní legislativa zaměřena), měli by mít tuto svobodu sdružování zaručenou.⁸ V tomto článku tedy argumentujeme proti vládní diskriminaci, což je něco docela jiného než dobrovolné uzavírání smluv mezi soukromými subjekty.

Poznámky:

1. Donald Altschiller, ed., *Affirmative Action* (New York: The H. W. Wilson Company, 1991), str. 5.
2. Steven M. Cahn, ed., *The Affirmative Action Debate* (New York: Routledge, 1995), str. 39.
3. Thomas Sowell, *Markets and Minorities* (New York: Basic Books, 1981), str. 40.
4. Tamtéž, str. 40.
5. Podle stejné logiky jako u výše uvedených příkladů by tým, který by diskriminoval a rozhodoval se na základě jiných kritérií než je produktivita, přišel o výhru i o zisk.
6. Walter Block and Michael Walker, *Discrimination, Affirmative Action, and Equal Opportunity* (Vancouver, B.C.: The Fraser Institute, 1982).
7. Terry Eastland, *Ending Affirmative Action: The Case for Colorblind Justice* (New York: Basic Books, 1996).
8. Walter Block, „The Economics of Discrimination,“ *Business Ethics*, vol. 11, 1992, str. 241–54.

Článek je převzat z časopisu *Freeman* 10/1997 na základě svolení *Foundation for Economic Education*. Autoři jsou američtí ekonomové. Překlad PM.

Občanská ekonomie Waltera Williamse

(pokračování z minulého čísla)

V jedné reggae písničce se zpívá: „If you want to be happy for the rest of your life, never make a pretty woman your wife“ (chceš být šťastnej život celej – tak si nejhezčí holku – za svou ženu neber). Říká se, že automechanici účtují ženám při poruše na silnici za opravy auta vyšší ceny. Letecké společnosti zas účtují vyšší ceny obchodníkům než turistům. Autopůjčovny a hotely často účtují méně o víkendů. Dopravní podniky dávají slevy důchodcům a studentům. Prostitutky si říkají více peněz vojákům než místním. Benzínové pumpy na dálnicích účtují větší ceny než pumpy na okreskách. Co s tím? Neměli bychom běžet podat trestní oznámení?

Skutečnost, že prodejci účtují různé ceny za něco, co vypadá na první pohled jako obdobný produkt, souvisí s pojmem označovaným jako elasticita poptávky. My se ale nebudeme utápět v ekonomickém žargonu. Jde prostě vždycky o to, jaké existují náhradní příležitosti (substituty). Jako v té písničce – radí nebrat si za manželku nejhezčí ženskou. O hezké dívky je velký zájem a usiluje o ně hodně mužů. Hezká dívka má k dispozici mnoho náhradních příležitostí a může proto po vás každý den požadovat mnoho věcí. Obyčejná žena má méně náhradních příležitostí a nemůže vás jen tak jednoduše nahradit někým jiným. Proto na vás bude laskavější a bude tak poskytovat to, co ekonomie nazývá „kompenzační platby“.

Všechno je věcí náhradních příležitostí za danou službu či zboží. Obchodníci jsou méně flexibilní v tom, kdy letět, než turisté. Ženy většinou mají méně alternativních příležitostí, když se jim porouchá auto mezi poli. Muži často buď vědí více o podstatě opravy nebo by spíš byli ochotní dostopovat nebo dojít pěšky do nejbližšího města. Voják, který musí být za hodinu zpátky na posádce, má omezenější možnost výběru a bude ochoten zaplatit více než místní obyvatel. Lidé, kteří jezdí mezi vzdálenými městy mají často méně znalostí o nejbližších pumpách v okolí, zatímco místní vědí dobře, kde se dá natankovat levněji.

Politici jakoby ignorovali skutečnost, že když se mění cena něčeho, lidé vždy reagují hledáním levnějších substitutů. Město

New York nedávno zvedlo daně na cigarety, takže krabička tu stojí 7 dolarů. A co nastalo? Zrodil se rozsáhlý kvetoucí černý trh s cigaretami.

Když v roce 1990 uzákonil americký kongres daň z luxusního zboží – na jachty, soukromá letadla a drahé automobily, senátor Ted Kennedy a tehdejší předseda klubu vládnoucích Demokratů hřímali, jak konečně boháči budou platit spravedlivý díl na daních. A co nastalo? Prodej jachet poklesl o 77 procent a v odvětví výroby

lodí bylo propuštěno na 25 tisíc zaměstnanců. Kennedy a Mitchel prostě předpokládali, že bohatí se budou po zavedení daně z luxusu chovat stejně, jako se chovali před jejím zavedením a že jediný rozdíl bude v tom, že vláda vybere více peněz do státní kasy. Představovali si, že žijeme ve světě s nulovou elasticitou poptávky, neboli že lidé nijak nereagují na změny ceny. Lidé vždy reagují, a jedinou diskutabilní otázkou je jak hodně a jak rychle.

Pojem elasticity se neomezuje jen na

ekonomické záležitosti. Vztahuje se takřka na veškeré lidské chování. Když rodič říká dítěti: „Co ti mám ještě zakázat, než se začneš chovat pořádně?“, je to klasická otázka elasticity. Jinými slovy, rodič nastavuje cenu (vyjádřenou ve formě trestu) účtovanou za nepořádné chování, s cílem toto nepořádné chování omezit.

Walter Williams učí ekonomii na Universitě George Masona.

Publikováno s laskavým svolením autora.
Překlad PM.

Antidiskriminační zákon z nás dělá zločince

PETR MACH

Pozitivní diskriminace dorazila do České republiky. Poslanecká sněmovna v těchto dnech hlasuje o vetu Senátu s cílem definitivně schválit „antidiskriminační zákon“. Antidiskriminační zákon ve skutečnosti udělá hříšníky z mnoha normálních a slušných lidí. Znamená průlom do našeho právního řádu. Tento zákon a) zakazuje diskriminaci v mnoha soukromoprávních vztazích, čímž omezuje svobodu jednotlivce uzavírat smlouvy, b) zavádí tzv. pozitivní diskriminaci, což není nic jiného než zavádění diskriminace tam, kde dnes není a c) zavádí v mnoha oblastech podivný princip presumpce viny místo normálního principu presumpce neviny.

Není sporu o tom, že každý občan by měl mít stejná práva bez ohledu na barvu pleti, pohlaví atd. Lidé by si měli být rovni před zákonem. Toto právo nám zajišťuje Ústava. Nový zákon je ale o něčem jiném. Zakazuje diskriminaci, tedy svobodný výběr, v soukromoprávních vztazích, např. v bydlení nebo při hledání práce. Inzerát „přijmu šatnářku“ nebo „hledám spolubydlicí“ bude ilegální, protože byste tím diskriminovali muže. Bude se muset psát „přijmu šatnáře/šatnářku“ – to se ještě dá splnit. Ale co když opravdu chcete pronajmout byt ženě, a ne muži? Co když nechcete pronajmout byt homosexuálovi nebo osobě HIV pozitivní? Zákon zakazuje diskriminovat nejen na základě sexuální orientace, ale i na základě „přítomnosti mikroorganismů a organismů v těle, jež způsobují chronickou nemoc“. Pro úplnost: Již dnes zákon zakazuje diskriminaci v práci – nelze např. vyhodit z práce nebo povýšit někoho jen kvůli věku, musí se sdělit jiný důvod. Ani nový zákon nezakazuje diskrimi-

naci všude. Např. seznamovací inzeráty typu „hledám partnerku“ budou stále legální. Zatím – řekl by skeptik.

Zákaz diskriminace v soukromoprávních vztazích je v rozporu s právem člověka na majetek, protože součástí přirozeného práva člověka na majetek je i právo nakládat s majetkem, zejména ho užívat, prodávat či pronajímat dle svého uvážení. A nikdo nemá a priori právo na podnájem v mém domě.

Za zákonem možná stál dobrý úmysl. Není slušné, když někdo někoho odmítne zaměstnat jen proto, že uchazeč je Rom. Takové jednání se může uchazeče dotknout. Takový předpoklad si možná zaslouží morální odsudek, ale ne trest na základě zákona. Koneckonců, iracionální diskriminace již je trestána i bez zákona, a sice neviditelnou rukou trhu. Firma, která dává přednost horším zaměstnancům jen na základě barvy pleti, bude méně efektivní a brzy zkrachuje a nahradí ji firmy, které dávají přednost šikovnějším zaměstnancům bez ohledu na barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci apod.

Pozitivní diskriminace

Zákon sice jednu diskriminaci zakazuje, ale jinou naopak legalizuje. Nově vás budou moci úřady či školy nepřijmout např. jen na základě toho, že jste muž. Zákon to nazývá „pozitivní opatření“. Když takové „pozitivní opatření“ úřad vyhlásí, může dostat přednost Rom, žena, muž, homosexuál, starý, mladý atd., i když vy budete ve všech ohledech lepší kandidát. Ať si takové akce dělají soukromé firmy, když chtějí, ale ze strany státu jde o porušení principu rovnosti před zákonem.

Zvrácená presumpce viny

Pokud Vás podle nového zákona někdo zažaluje za diskriminaci, jste automaticky vinen, pokud neprokážete, že jste nediskriminoval. Tento princip presumpce viny je zvrácený právní princip, protože dokázat, že se něco nestalo, často ani nejde. Představme si, že by presumpce viny existovala např. u vraždy. Pošlapání práva je v případě presumpce viny u diskriminace stejné, jen trest je nižší.

Leckterý čtenář si možná pomyslí, že se svět zbláznil, že něco takového není možné. Je to tak – a ještě horší je, že si to naši poslanci nevymysleli, to by se dalo změnit např. po volbách. Tento zákon nám ukládá Evropská unie, a jak uvedl ministr spravedlnosti, pokud by nebyl schválen, hrozila by ze strany EU na Českou republiku žaloba a sankce. Otázkou je, co je horší.

Autor je výkonným ředitelem Centra pro ekonomiku a politiku

Další články Laissez Faire k tématu diskriminace:

Walter Williams: Rasová profilace (LF říjen 2001)

Pavel Žamborský: Trh řeší i problém diskriminace (LF duben 2001)

Tibor R. Machan: K čemu potřebujeme ochranu spotřebitele? (LF červen 2000)

Linda Gormanová: Diskriminace (LF červenec–srpen 1999)

Josef Šíma: O právu na diskriminaci (LF červenec–srpen 1999)

Mojmír Hampl: Dvojí ceny a dobré mravy (LF únor 1999)

Merkelová a Chirac: Nový plán na prosazení euroústavy

Podle informací německého týdeníku Der Spiegel je plán německé kancléřky Merkelové a francouzského prezidenta Chiraca následující: Euroústava se rozdělí na dvě části – ta obecná plná frází o evropském sociálním modelu a lidských právech se předloží lidem ve Francii a v Nizozemí k odhlasování v referendu a ta klíčová o zvýšení kompetencí EU na úkor členských

států a o změně hlasovacích práv v Radě se dá ke schválení parlamentům. Tak by byl *per partes* schválen celý text [Der Spiegel, Lidové noviny 8. 3. 2006]. Euroústava tak opět vylézá z hrobu, do kterého ji poslali voliči ve Francii a Nizozemí, kteří tento bílý šek k centrálnímu řízení Evropy odmítli svým vůdcům podepsat. Zdá se, že tedy ještě není dobojováno. kresba: The Economist

ÚŘAD NA ZRUŠENÍ

V této rubrice představujeme úřady, které žijí z peněz daňových poplatníků a jejichž existence je zbytečná nebo dokonce škodlivá. Jsme přesvědčeni, že odstraňování zbytečných úřadů je jediná cesta k omezení korupce a účinná cesta ke snížení daňového břemene.

Rada vlády pro rovné příležitosti mužů a žen

Činnost: Předmětem činnosti Rady je kromě účasti na zahraničních konferencích podávání legislativních návrhů vládě. Rada např. doporučovala zavedení povinného střídání mužů a žen na kandidátních listinách pro volby do parlamentu, tento nápad vláda vzala na vědomí, ale zatím parlamentu nenavrhl.

Náklady: Výdaje Rady tvoří především výdaje na provoz sekretariátu, na pracovní cesty členů rady a na práci externích expertů. Výkon sekretariátu vykonává „Oddělení rovnosti mužů a žen“ na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Odhadované roční náklady Rady na cestování její předsedkyně na konference jako „Ženy političky ve střední Evropě“ ve Washingtonu či „Ženy v rozhodovacích procesech“ v Syrakusách, náklady na provoz sekretariátu a odměny externím poradcům lze odhadnout na cca 2 miliony korun ročně.

Nový úřad: Podle nově schváleného antidiskriminačního zákona má přibýt agenda rovnosti mužů a žen rovněž úřadu Veřejného ochránce práv. Dvacet nových úředníků bude provádět výzkum o rovném zacházení, budou dávat doporučení a právní pomoc ve věcech ochrany před diskriminací. Náklady na pořízení kancelářského vybavení jsou naplánovány na 4 miliony korun, průběžné každoroční výdaje na úředníky budou 11,5 milionu korun [Důvodová zpráva k Antidiskriminačnímu zákonu].

Další nový úřad: Evropský parlament 14. 3. schválil zavedení nového Evropského institutu pro rovnost žen a mužů. Rozpočet institutu na příštích 7 let má být 52 milionů euro (1,5 miliardy korun). Činnost zahájí 1. ledna příštího roku. Kromě částky na provoz úřadu vyčlenila EU 600 milionů euro (18 miliard korun) na program Progress (Pokrok), který má financovat „akce odstraňující zavedené pohlavní stereotypy“, „akce podporující rovné zastoupení pohlaví v politickém rozhodová-

ní“ či „akce podporující rovnost mužů a žen za hranicemi EU“, jak uvedl garant programu komisař EU Valdimír Špidla [Zpráva Evropské komise IP/06/263]. Vzhledem k tomu, že ČR se podílí na financování EU zhruba jedním procentem, přijde naše daňové poplatníky nový Špidlovův program na 180 milionů korun.

Hodnocení: 2 miliony na Radu vlády pro rovné příležitosti mužů a žen, 11 milionů na Odbor rovných příležitostí Veřejného ochránce i 180 milionů korun českých daňových poplatníků na špidlovský program Pokrok by uměli daňoví poplatníci využít lépe než český stát či EU. Na odstranění případné diskriminace není potřeba zavádět nové úřady. Po zrušení povinné vojen-

ské, resp. civilní služby je v české legislativě už jen jedna oblast, kde existuje diskriminace podle pohlaví – zákoník práce zakazuje ženám pracovat „pod zemí při těžbě nerostů nebo při ražení tunelů a štol“. Jinak stát ženy nediskriminuje a tzv. diskriminace v soukromoprávních vztazích je věcí soukromou.

Verdikt: Rada vlády pro rovné příležitosti mužů a žen by měla být zrušena, celý úřad Veřejného ochránce by měl být zrušen (viz LF září 2004) nyní i s novým Odborem pro rovné zacházení a zrušeno by mělo být i Oddělení rovnosti mužů a žen na Ministerstvu práce a sociálních věcí. O Špidlovi a jeho programu Pokrok za 18 miliard ani nemluvě.

Typografické
studio

Nabízíme:

Kompletní zpracování knih, časopisů, katalogů, dopisních papírů, vizitek ..., logotypů, grafických návrhů... Zajistíme tisk a knihařské zpracování.

Proč to děláme? Protože nás to baví!

Vladimír Vyskočil – KORSACH • Ježkova 1 • 130 00 Praha 3
Mob.: 777 13 13 86 • typograf@korsach.cz • www.korsach.cz

Laissez-Faire, měsíčník pro svobodu jednotlivce. Čte se [lese-fér]. Vydává: občanské sdružení Laissez Faire. Adresa: Bozděchova 8, 150 00 Praha 5. Tel.: 603 228 753, mach@iol.cz. Redakční rada: Petr Mach, Tomáš Jirsa, Jaroslav Bachora, Dalibor Roháč. Internetový archiv: www.petrmach.cz. Číslo účtu: 1011153517/5500. Náměty, články, reakce, zájem o předplatné, zájem o inzerci uvádějte na výše uvedený kontakt. Registrace MK 8183. ISSN 1212-8597